

Central European Forum
for Migration Research

Środkowoeuropejskie Forum
Badań Migracyjnych

Długoterminowe konsekwencje emigracji do krajów Unii Europejskiej dla liczby i struktury ludności oraz zasobów pracy w Polsce

Jakub Bijak, Marek Kupiszewski

Środkowoeuropejskie Forum Badań Migracyjnych
IOM – Międzynarodowa Organizacja do spraw Migracji

Konferencja „Migracja zarobkowa z Polski do krajów Unii Europejskiej – wyzwania dla państwa”, 20 października 2006 r., Senat RP

Opinie przedstawione w niniejszym referacie stanowią prywatne przekonania autorów i nie odzwierciedlają poglądów IOM – Międzynarodowej Organizacji do spraw Migracji, Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, oraz Fundacji na rzecz Ludności, Migracji i Środowiska

Plan prezentacji

- Wprowadzenie
- Prognoza ludności i zasobów siły roboczej na lata 2002–2052: długookresowe konsekwencje emigracji
- Migracje, demografia i rynek pracy – obszary wyzwań dla racjonalnych decyzji politycznych
- Podsumowanie i wnioski

Czym są prognozy demograficzne?

Krótkie wprowadzenie

- Prognozy ludnościowe odzwierciedlają przekonania demografów co do kierunku i zakresu przyszłych zmian liczby i struktury populacji
- Prognozy oparte są na zaobserwowanych w przeszłości tendencjach różnych zjawisk demograficznych (m.in. dzietności, umieralności i migracji) oraz na założeniach eksperckich dotyczących ich zmian w przyszłości
- Z reguły prognozy opracowuje się w kilku wariantach, żeby odzwierciedlić niepewność co do badanych zjawisk
- Prognozy nie muszą się spełnić – ich podstawową rolą jest dostarczenie informacji dla decyzji politycznych, które mogą np. odwrócić niekorzystne trendy

Zanim przejdziemy do prognozy...

Założenia rozwoju demograficznego Polski do 2052 r.

- Dzietność: po 2010 roku wzrost przeciętnej liczby dzieci na kobietę w wieku rozrodczym do poziomu **1.5** w 2052 r.
- Przeciętne dalsze trwanie życia noworodka: wydłużanie się do poziomu **86** lat dla kobiet i **81** lat dla mężczyzn
- Migracje: warianty – **B**azowy, **W**ysoki, **N**iski, **S**tatus *quo*
 - **B**: wariant „podstawowy”, uważany przez nas za najbardziej realny
 - **W**: wariant „rozwojowy” (wysoki napływ, niski odpływ migrantów)
 - **N**: wariant „stagnacyjny” (niski napływ, wysoki odpływ migrantów)
 - **Sq**: niezmienione strumienie migracji, takie same, jak w 2002 roku
- Aktywność ekonomiczna: lekki wzrost we wszystkich grupach wieku (założenie optymistyczne)

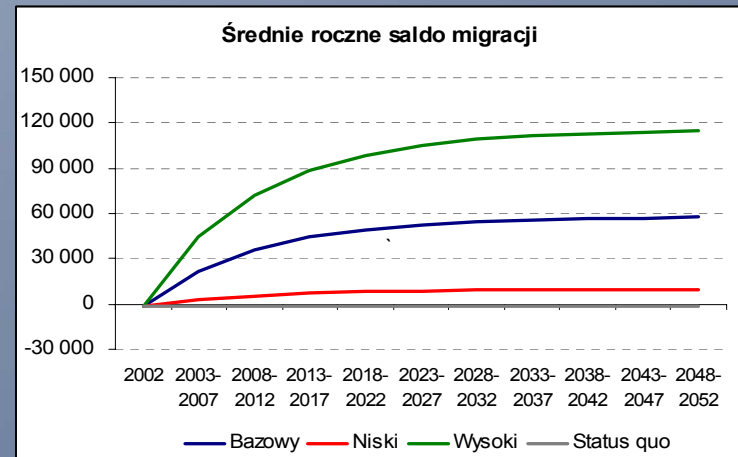
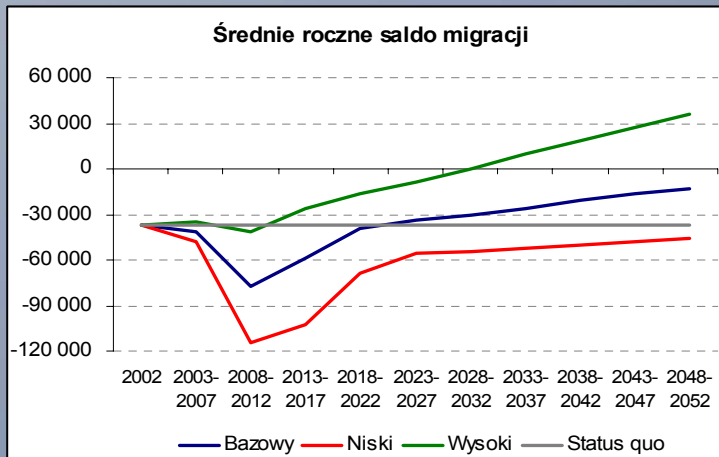
Zanim przejdziemy do prognozy...

Założenia rozwoju demograficznego Polski do 2052 r.

- Otwieranie rynków pracy krajów UE-15 według schematu „2 + 3 + 2”
- Roczne salda napływu (+) lub odpływu (–) migrantów:

Z / do 26 krajów UE / EFTA

Z / do pozostałych krajów świata

Polska stanie się krajem napływu netto około roku 2020 (wariant bazowy), już nim jest (wariant wysoki), lub pozostanie krajem emigracyjnym (warianty: niski oraz *status quo*)

Prognoza ludności i zasobów siły roboczej

Krytyczna ocena założeń migracyjnych po czterech latach

- Przymuszczalnie realizuje się wariant **bazowy, lub nieco niższy**, z tym, że maksymalny odpływ przewidywany po roku 2011 (otwarcie rynków pracy w Austrii i Niemczech) dokonuje się najprawdopodobniej obecnie na Wyspy Brytyjskie.
- W perspektywie 50-letniej będzie to miało niewielki wpływ na łączną emigrację, nie można jednak wykluczyć realizacji wariantu niskiego.
- Najważniejsza zmiana, to utrata dominującej pozycji Niemiec jako kraju docelowego i wzrost znaczenia krajów anglosaskich. Jest to **niekorzystne** dla Polski, gdyż emigranci do Wielkiej Brytanii mają wyższe kwalifikacje.

Prognoza ludności i zasobów siły roboczej

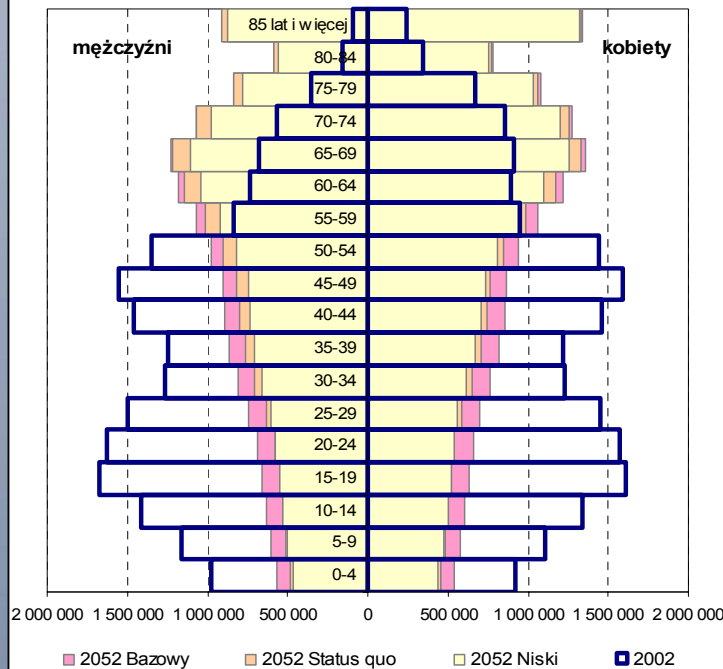
Wybrane wyniki dla wariantów: **B**azowego, **N**iskiego i **S**tatus quo

Kraj	Liczba ludności (x1000)				Zasoby siły roboczej (x1000)			
	2002	2052 B	2052 N	2052 Sq	2002	2052 B	2052 N	2052 Sq
Austria	8 053	7 853	7 277	7 497	3 929	3 267	2 925	3 077
Bułgaria	7 869	4 485	3 769	4 578	3 397	1 865	1 490	1 892
Francja	59 486	70 381	64 230	66 462	26 719	32 096	28 594	29 881
Niemcy	82 488	77 007	71 096	75 971	40 673	32 907	29 374	32 359
Polska	38 425	31 267	27 277	28 788	17 329	12 931	10 857	11 579
Szwecja	8 925	9 993	9 173	10 240	4 526	4 700	4 234	4 839
Wlk. Bryt.	59 232	65 481	59 292	62 147	29 738	29 325	25 907	27 488
Włochy	57 157	54 044	48 280	52 234	22 983	19 440	16 629	18 622
EUR-27	494 179	494 922	446 928	486 429	232 759	209 710	183 608	204 774

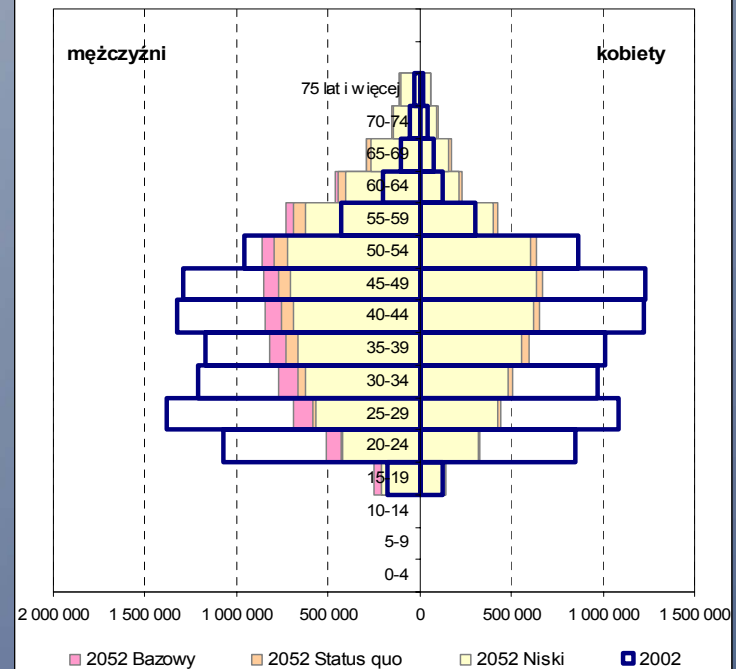
Prognoza ludności i zasobów siły roboczej

Struktura ludności i zasobów pracy w Polsce według wieku:
2002 oraz 2052 (warianty: Bazowy, Niski oraz *Status quo*)

Struktura ludności Polski według wieku, 2002-52

Zasoby siły roboczej w Polsce według wieku, 2002-52

Prognoza ludności i zasobów siły roboczej

Wybrane wyniki dla wariantów: **B**azowego, **N**iskiego i **S**tatus *quo*

Wskaźnik	Polska				Europa (EUR-27)			
	2002	2052 B	2052 N	2052 Sq	2002	2052 B	2052 N	2052 Sq
Wsparcia demograficznego*	5.49	1.65	1.47	1.49	4.18	1.82	1.64	1.79
Wsparcia emerytalnego**	3.83	1.35	1.20	1.22	3.09	1.51	1.36	1.47
Wsparcia rynku pracy***	1.22	0.87	0.80	0.81	1.30	0.95	0.89	0.94

* Stosunek liczby ludności w wieku 15 – 64 lat do ludności w wieku 65 lat i więcej

** Stosunek liczby wszystkich aktywnych zawodowo do nieaktywnych w wieku powyżej 65 lat

*** Stosunek liczby wszystkich aktywnych zawodowo do nieaktywnych w wieku powyżej 15 lat

Prognoza ludności i zasobów siły roboczej

Podsumowanie: Wyniki prognoz w pigułce

- Przewidujemy, że w ciągu półwiecza 2002–2052, liczba ludności Polski zmniejszy się o **19%** w wariancie bazowym, przy wysokim odpływie migracyjnym o **29%**, a przy zachowaniu migracyjnego *status quo* z 2002 roku – o **25%**
- Dla zasobów siły roboczej zmiany będą jeszcze bardziej dramatyczne, ze spadkami odpowiednio o **25%**, **37%** i **33%**
- Polska z jednego z najmłodszych krajów Europy stanie się jednym z najstarszych, z niekorzystnymi wskaźnikami wsparcia demograficznego, emerytalnego oraz rynku pracy, głównie ze względu na niską dzietność, ale też, do pewnego stopnia, wieloletni ujemny bilans migracji

Zanim przejdziemy do problemów polityki ludnościowej i migracyjnej... kilka słów o danych

- Dane dotyczące migracji są bardzo słabej jakości i nie są porównywalne międzynarodowo ze względu na:
 - różnice w stosowanych definicjach
 - niekompletną rejestrację migrantów legalnych
 - znaczącą migrację nielegalną
- Polska statystyka migracyjna jest jedną z najgorszych w Europie, gdyż mierzone są przepływy zupełnie nieistotne („migracje na stałe”) natomiast nieuwzględniane są długoterminowe „migracje czasowe”
- Rezultat: przeszacowanie w NSP 2002 liczby ludności Polski o ponad 600 tysięcy osób
- W prezentowanej prognozie używaliśmy zagranicznych danych dotyczących migracji z i do Polski

Podstawowe procesy demograficzne w Polsce i ich czułość na wielkość migracji

- Depopulacja: Realizacja wariantu niskiego zamiast bazowego daje w 2052 ludność Polski o 4 miliony niższą.
- Zmiany struktur wieku i starzenie się ludności: Współczynnik wsparcia demograficznego będzie w wariancie niskim o **12%** niższy, niż w wariancie bazowym, współczynnik wsparcia emerytalnego o **13%**, a współczynnik wsparcia rynku pracy o **9%**
- **Wniosek: aby zmniejszyć spadek liczby ludności i niekorzystne zmiany strukturalne należy prowadzić politykę redukującą bodźce pro-emigracyjne**

Starzenie się ludności będzie miało wpływ na:

- Bezpieczeństwo systemów zabezpieczenia społecznego
 - Kluczowy element: bezpieczeństwo systemów emerytalnych
- Zapewnienie warunków wzrostu gospodarczego
- Zmiany w sektorze finansów publicznych
- Zmiany podaży i popytu na rynku pracy
- Zmiany struktury rynków pracy
- Zmiany produktywności
- Zapewnienie opieki medycznej i geriatrycznej

Ekonomiczne teorie migracji w kapsułce: dlaczego ludzie migrują?

1. Aby zwiększyć dochód (neoklasyczna teoria migracji)
2. Aby zminimalizować ryzyko utraty dochodu (nowa teoria migracji)
3. Aby nie być „gorszymi”, tzn. nie konsumować mniej, niż inni (nowa teoria migracji)
4. Teoria czynników wypychających i przyciągających (*push-pull factor theory*)

Polityka emigracyjna państwa

- Zmniejszenie czynników wypychających
 - Zmniejszenie bezrobocia poprzez obniżenie kosztów pracy i ułatwienie prowadzenia biznesu (sprawne sądy, klarowne przepisy podatkowe, proste i jednoznaczne prawodawstwo) (1-4)
 - Zaprzestanie przerzucania kosztów emerytur na młode pokolenie (emerytury górnicze, pomostowe, wcześniejsze, służb mundurowych i wszelkie inne, pokrywane z budżetu a nie z indywidualnych składek) (1-4)
 - Tworzenie państwa przyjaznego obywatelowi (4)

Polityka imigracyjna państwa w stosunku do Polaków na emigracji

Konieczne jest stwarzanie mechanizmów
ułatwiających powrót i transfer „zasobów”
emigrantów

Polityka imigracyjna państwa w stosunku do cudzoziemców

- Z punktu widzenia demografii w perspektywie półwiecza nie jest celowe stymulowanie imigracji, gdyż nie rozwiąże to podstawowych problemów demograficznych państwa
- Selektywna polityka kontrolowanej, w ramach istniejących przepisów, imigracji może pomóc w rozwiązaniu problemów nierównowagi na rynkach pracy czy wspomóc wzrost gospodarczy

Central European Forum
for Migration Research

Środkowoeuropejskie Forum
Badań Migracyjnych

Łagodzenie procesów starzenia się: jakie polityki są efektywne?

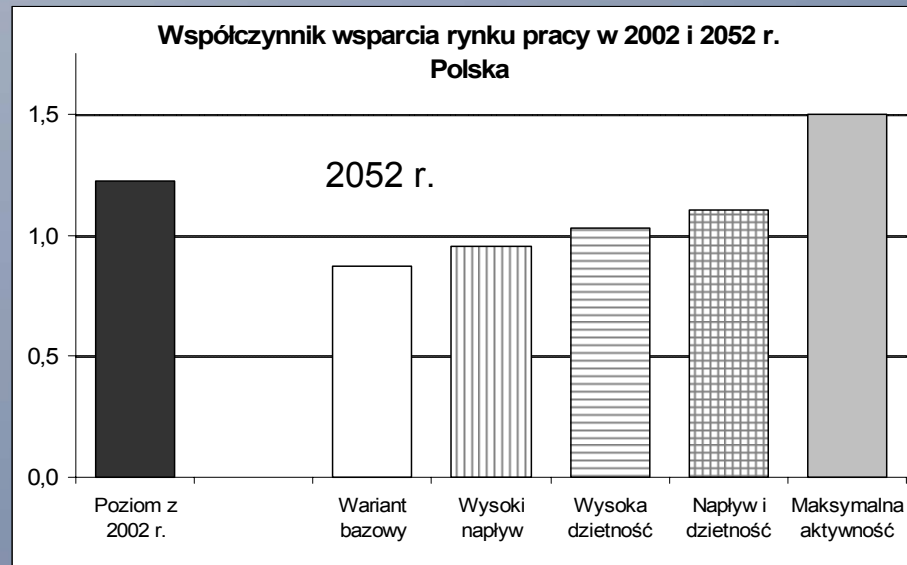
Efektywność różnych opcji polityki ludnościowej w perspektywie 50 lat

Zbadaliśmy trzy scenariusze „*co by było, gdyby...*”:

- ...napływ migracyjny netto wzrósł do poziomu założonego w wariancie wysokim,
- ...współczynnik dzietności wzrósł o +0.5 dziecka na kobietę od samego początku prognozy (2002 r.),
- ...współczynniki aktywności ekonomicznej wzrosły do wartości maksymalnych zaobserwowanych dla poszczególnych grup wieku w różnych krajach w latach 1985–2002

Migracje, demografia i rynek pracy

Efektywność różnych opcji polityki ludnościowej w perspektywie 50 lat

Współczynnik wsparcia rynku pracy – liczba aktywnych zawodowo przypadających na 1 osobę nieaktywną (w wieku 15 lat i więcej)

Central European Forum
for Migration Research

Środkowoeuropejskie Forum
Badań Migracyjnych

Dziękujemy za uwagę.

www.cefmr.pan.pl